

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2014/38
Karar Sayısı : 2014/80
Karar Günü : 9.4.2014
R.G. Tarih-Sayı : 23.05.2014-29008

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Muş Ağır Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 26.9.2004 günlü 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 250. maddesine, 2.7.2012 günlü, 6352 sayılı Kanun'un 86. maddesiyle eklenen (4) numaralı fıkra da yer alan “...ve mağdurun ekonomik durumu...” ibaresinin Anayasa'nın 2., 10. ve 38. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi istemidir.

I- OLAY

İl Özel İdaresinde kamu görevlisi olarak çalışan sanıkların iş yeri açma ruhsatı almak için başvuran kişilerden haksız menfaat elde ettikleri gerekçesiyle icbar suretiyle irtikâp ve irtikâba teşebbüs suçlarını işlediklerinden bahisle Kanun'un 250. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince cezalandırılmaları istemiyle açılan kamu davasında, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasını ciddi bulan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

Kanun'un itiraz konusu ibareyi de içeren 250. maddesi şöyledir:

“Madde 250- (1) (Değişik fıkra: 02/07/2012-6352 S.K./86.md.) Görevinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle kendisine veya başkasına yarar sağlanmasına veya bu yolda vaatle bulunulmasına bir kimseyi icbar eden kamu görevlisi, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Kamu görevlisinin haksız tutum ve davranışları karşısında, kişinin haklı bir işinin gereği gibi, hiç veya en azından vaktinde görülmeyeceği endişesiyle, kendisini mecbur hissederek, kamu görevlisine veya yönlendireceği kişiye menfaat temin etmiş olması halinde, icbarın varlığı kabul edilir.

(2) Görevinin sağladığı güveni kötüye kullanmak suretiyle gerçekleştirdiği hileli davranışlarla, kendisine veya başkasına yarar sağlanmasına veya bu yolda vaatle bulunulmasına bir kimseyi ikna eden kamu görevlisi, üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) İkinci fıkra da tanımlanan suçun kişinin hatasından yararlanarak işlenmiş olması hâlinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(4) (Ek fıkra: 02/07/2012-6352 S.K./86.md.) İrtikap edilen menfaatin değeri ve mağdurun ekonomik durumu göz önünde bulundurularak, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir.”

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Başvuru kararında, Anayasa'nın 2., 10. ve 38. maddelerine dayanılmıştır.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Haşim KILIÇ, Serruh KALELİ, Alparslan ALTAN, Serdar ÖZGÜLDÜR, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Zehra Ayla PERKTAŞ, Recep KÖMÜRCÜ, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Erdal TERCAN, Muammer TOPAL, Zühtü ARSLAN ve M. Emin KUZ'un katılımlarıyla 18.2.2014 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, Başraportör Mustafa ÇAĞATAY tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu yasa kuralı, dayanılan Anayasa kuralları ile bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Başvuru kararında, kuralda yer alan menfaatin değeri kriterinin objektif ve hakkaniyete uygun bir kavram olmasına karşılık mağdurun ekonomik durumu kriterinin objektif olmadığı, kuralla yapılacak cezai indirimin mağdurun ekonomik durumunun iyi olması hâlinde mi yoksa kötü olması hâlinde mi yapılacağı hususunun belli olmadığı gibi ekonomik durumun kime ve neye göre uygulanacağı hususunun da açık olmadığı, kuraldaki düzenlemenin kamu görevlilerinin mağdurların ekonomik durumlarını dikkate alarak hareket etmelerine neden olacağı ve mağdurların da işlemlerinin daha hızlı yapılacağı düşüncesiyle suçun işlenmesine katkıda bulunacakları, ayrıca irtikâp suçunun sabit olması durumunda, itiraz konusu kural uyarınca, mağdurların ekonomik durumları dikkate alınarak sanıklara farklı cezaların verilmesi olasılığının ortaya çıkacağı, bu durumun ise eşitlik ilkesine aykırı olduğu belirtilerek kuralın, Anayasa'nın 2., 10. ve 38. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Kanun'un 250. maddesinin itiraz konusu ibareyi de içine alan (4) numaralı fıkrasında, maddenin ilk üç fıkrasında düzenlenen irtikâp suçlarının tümü için geçerli olan cezayı hafifletici hâl düzenlenmektedir. Buna göre, irtikâp edilen “*menfaatin değeri ve mağdurun ekonomik durumu*” göz önünde bulundurularak, suç nedeniyle verilecek ceza yarısına kadar indirilebilecektir. Kuralda “ve” bağlacına yer verilmiş olması nedeniyle hâkim, ceza indiriminin uygulanmasına gerek olup olmadığını takdir ederken hem “*menfaatin değerini*” hem de “*mağdurun ekonomik durumunu*” birlikte değerlendirerek bir sonuca varacaktır. Bir başka ifadeyle hâkim, tek başına “*menfaatin değerini*” ya da “*mağdurun ekonomik durumunu*” bir birinden bağımsız olarak dikkate alarak bir karar veremeyecektir. Kural, hâkime, bu gibi durumlarda mutlaka cezadan indirim yapılması gerektiğini de buyurmamaktadır. Hâkim önüne gelen her somut olayda suçun işleniş şeklini, suçla ortaya çıkan sonuçları, taraflara ilişkin birçok hususu dikkate alarak bu konudaki takdir hakkını gerekçelendirmek suretiyle kullanabilecektir.

Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve kanunlarla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir.

Kanun koyucunun, Anayasa'nın ve ceza hukukunun genel ilkelerine bağlı kalmak koşuluyla, cezalandırmada güdülen amacı, suç ve suçluların özelliklerini de gözетerek hangi eylemlerin suç sayılacağını, bunlara verilecek cezanın türünü, miktarını, artırım ve indirim nedenlerini, bunların oranları ile suçun takibine ilişkin yöntemleri belirleme konusunda takdir yetkisi bulunmakta ise de bu yetki kullanılırken suç ile ceza arasındaki adil dengenin korunması ve öngörülen cezanın, cezalandırmada güdülen amacı gerçekleştirmeye elverişli olması gibi hususların da dikkate alınması zorunludur.

İrtikâp suçunda korunan hukuki değer, kamu idaresinin güvenilirliği ve saygınlığına karşı inancın korunması yanında, kamu görevlilerinin yetkilerini kötüye kullanarak vatandaşlara zarar vermelerinin engellenmesi düşüncesidir. Bir başka ifadeyle suçun mağdurunun uğradığı zararın da suçla korunmak istenen yarar kapsamında bulunduğu dikkate alındığında, kanun koyucunun söz konusu suçla korunan hukuki menfaati esas alarak, irtikâp suçunda cezai hafifletici neden olarak “*menfaatin değeri*” yanında “*mağdurun ekonomik durumunu*” da kabul etmesinin takdir yetkisi kapsamında kaldığı açıktır.

Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrasında, “*Kimse,...kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz.*” denilerek “*suçun kanuniliği*”, üçüncü fıkrasında da “*Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.*” denilerek “*cezanın kanuniliği*” ilkesi getirilmiştir. Anayasa'da öngörülen suçta ve cezada kanunilik ilkesi, insan hak ve özgürlüklerini esas alan bir anlayışın öne çıktığı günümüzde, ceza hukukunun da temel ilkelerinden birini oluşturmaktadır. Suçta ve cezada kanunilik ilkesi uyarınca, hangi fiillerin yasaklandığının ve bu yasak fiillere verilecek cezaların hiçbir kuşkuyla yer bırakmayacak bir şekilde kanunda gösterilmesi, kuralın açık, anlaşılır ve sınırlarının belli olması gerekmektedir. Kişilerin yasak fiilleri önceden bilmeleri düşüncesine dayanan, hukuk devletinin temel aldığı, uluslararası hukukta ve insan hakları belgelerinde de özel bir yere ve öneme sahip bulunan bu ilkeyle temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması amaçlanmaktadır. Kanunilik ilkesi, özgürlüğün sınırlarının önceden bilinerek, insanın davranışlarını bu çerçevede düzenlemesini temin için getirilmiştir.

İtiraz konusu kuralda öngörülen ekonomik durum kavramı, kişinin işi veya mesleği ve mali durumunu ifade eden bir kavramdır. Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, 52. maddesinin (4) numaralı fıkrasında, 92. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ve 109. maddesinin (4) numaralı fıkrasında da bu kavramın kullanıldığı görülmektedir.

İtiraz konusu kural uyarınca, hâkim, suçtan elde edilen menfaatin değeri ile mağdurun ekonomik durumunu birlikte dikkate alarak, sanığın cezasından indirim yapıp yapılmayacağına karar verecektir. Bu bağlamda, itiraz konusu ibarenin hâkime, sanığa vereceği cezayı kişiselleştirirken keyfi hareket etmesinin önüne geçmek ve böylece ortaya çıkabilecek belirsizliği önlemek amacıyla getirilmiş bir kriter olduğu açıktır. Söz konusu kriter, soyut bir kavram olmakla birlikte, her bir olayın mağduruna göre bu kavramın içeriği cezanın kişiselleştirilmesi ve belirlenmesi yoluyla somutlaştırılacaktır.

Diğer taraftan hangi meblağın az veya çok olduğu konusunda kanunla önceden bir belirlemede bulunmanın mümkün olmadığı, her bir mağdurun ekonomik durumu ve buna bağlı olarak da elde edilen menfaatin her somut olayda hâkim tarafından değerlendirilmesinin, bir başka ifadeyle bu konuda hâkime bir takdir yetkisi tanınmasının zorunlu olduğu dikkate alındığında kuralda, belirsiz bir durumun varlığından söz edilemez.

Ceza muhakemesinde, cezaların miktarının saptanmasının, hiçbir ölçüt getirilmeden tamamen hâkimin takdirine bırakılması takdirin genişliğine paralel olarak, hataları çoğaltacağı gibi kişisel takdirler sonucu aynı suç için çelişkili sonuçlar doğurabilecektir. Buna karşılık, aynı suçu işleyenler için aynı cezaların öngörülmesi suçun işleniş şekil ve şartlarını, suçlunun kişiliğini, onu suça iten etkenleri göz önüne alma olanağı vermeyeceğinden ve hâkimi sadece maddede yazılı cezayı bildiren bir konuma sokarak cezanın kişiselleştirilmesi olanağını önleyecektir. Ceza hukukunda kanun önünde eşitlik ilkesinin uygulanması da kuşkusuz, aynı suçu işleyen tüm suçluların kimi özellikleri göz ardı edilerek her yönden aynı cezayla cezalandırılmalarını gerektirmemektedir.

Kanun koyucunun suçla korunan hukuki menfaatten hareketle, mağdurun ekonomik durumunu esas alarak sanığın cezasından indirim yapılmasını öngörmesinde eşitlik ilkesine aykırı bir yön bulunmamaktadır. Esasen, mağdurların ekonomik ya da kişisel durumları dikkate alınarak sanıklar hakkında farklı cezalar verilmesi, cezaların bireyselleştirilmesinin doğal ve zorunlu sonucu olup bu tür kişiye özgü sonuçlardan yola çıkarak bir kuralın eşitlik ilkesine aykırı olduğundan söz edilemez.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 2., 10. ve 38. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

VI- SONUÇ

26.9.2004 günlü, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 250. maddesine, 2.7.2012 günlü, 6352 sayılı Kanun'un 86. maddesiyle eklenen (4) numaralı fıkrada yer alan “...ve mağdurun ekonomik durumu...” ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, 9.4.2014 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan

Başkanvekili

Başkanvekili

Haşim KILIÇ

Serruh KALELİ

Alparslan ALTAN

Üye

Üye

Üye

Serdar ÖZGÜLDÜR

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Zehra Ayla PERKTAŞ

Üye

Recep KÖMÜRCÜ

Üye

Burhan ÜSTÜN

Üye

Engin YILDIRIM

Üye

Nuri NECİPOĞLU

Üye

Hicabi DURSUN

Üye

Celal Mümtaz AKINCI

Üye

Erdal TERCAN

Üye

Muammer TOPAL

Üye

Zühtü ARSLAN

Üye

M. Emin KUZ